

Ljubo Mačić

**TRŽIŠTE ENERGIJE,
CENE I SIGURNOST SNABDEVANJA**

ELEKTRANE 2014, Zlatibor, 28. 10. 2014.

EVROPSKA UNIJA

Od nacionalnih energetske kompanija
do zajedničkog energetske tržišta

Energija i klimatske promene

Više od dve decenije od početka tržišnih reformi...

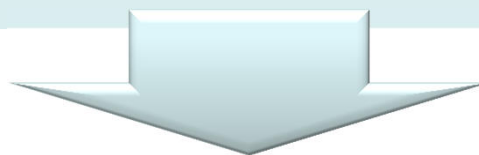
- Tri paketa tržišnih reformi od početka devedesetih.
▶ tržište energije funkcioniše sve efiksnije.

ALI...

Niže cene energije - **NE**

Sigurnije snabdevanje energijom **??**

- EU energetska politike za 2020: GHG -20%; OIE +20%; EnEf +20%
- Ekonomska kriza od 2008... manja potrošnja energije.

Direktor jedne velike EU elektroprivrede:
**NIKO NORMALAN DANAS NEĆE KRENUTI DA GRADI ELEKTRANU
(ako nije na OIE)!**

EU CILJ: zajedničko tržište električne energije od 2014.g.

Od februara 2014, 14 zemalja sa oko 75% EU energije uključeno u povezano tržište dan unapred, sa jedinstvenom cenom

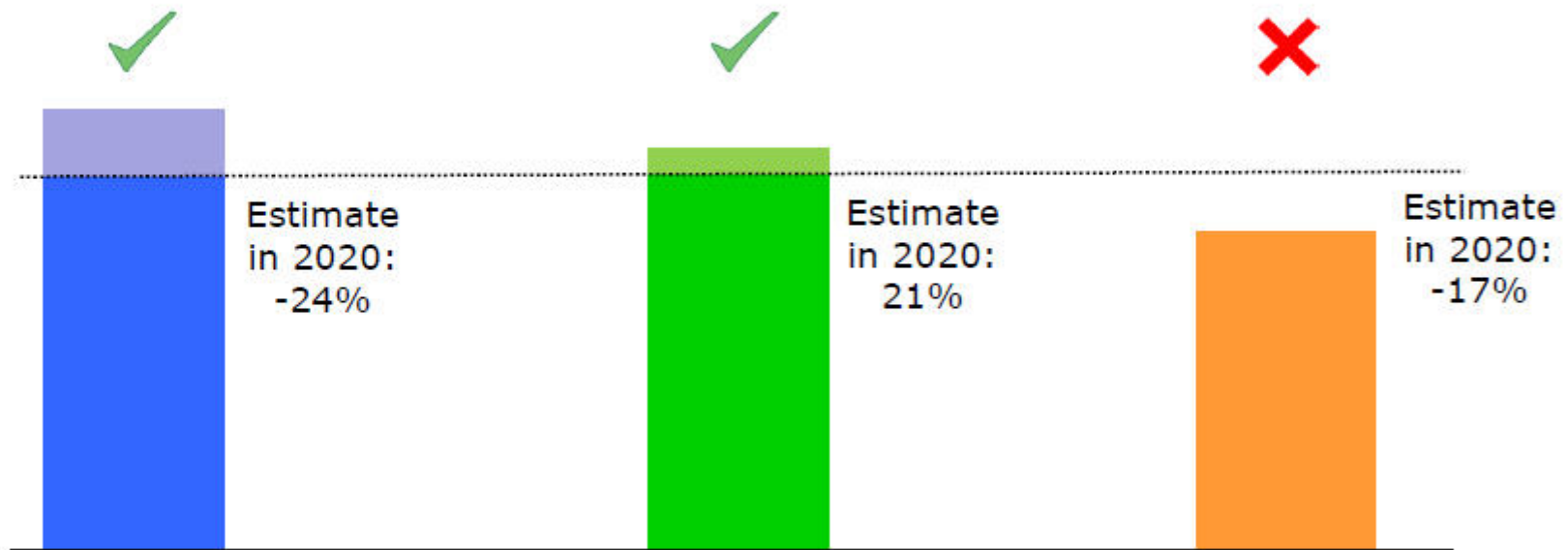
SLIČNI CILJEVI ZA GAS!

Da li će se ostvariti EU ciljevi za 2020?

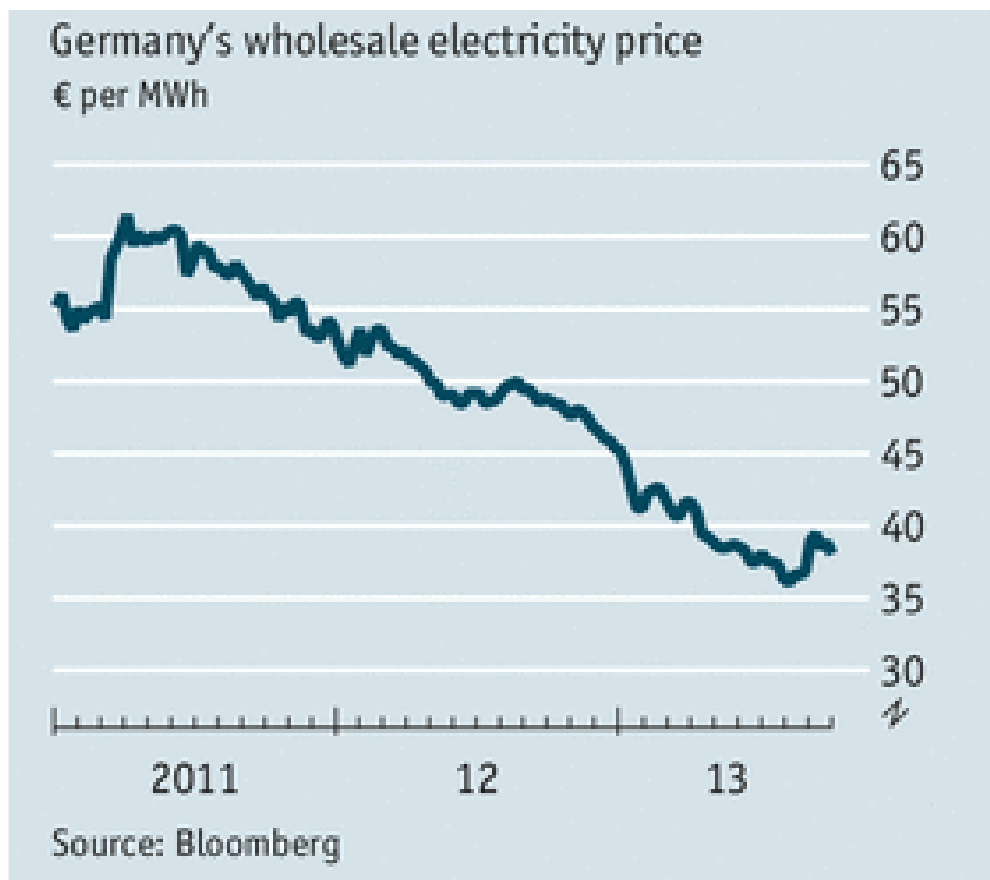
Reduce greenhouse gas levels by 20%

Increase share of renewables to 20%

Reduce energy consumption by 20%

Niske veleprodajne tržišne cene – zašto i do kada može tako?

Na drugoj strani, MALOPRODAJNE CENE rastu – rastu TAKSE, POREZI!!!

ZAŠTO:

- Brz rast udela OIE – potiskuju postojeće elektrane
- Pad potrošnje zbog ekonomske krize
- Pad cena CO₂ na EU ETS

POSLEDICE:

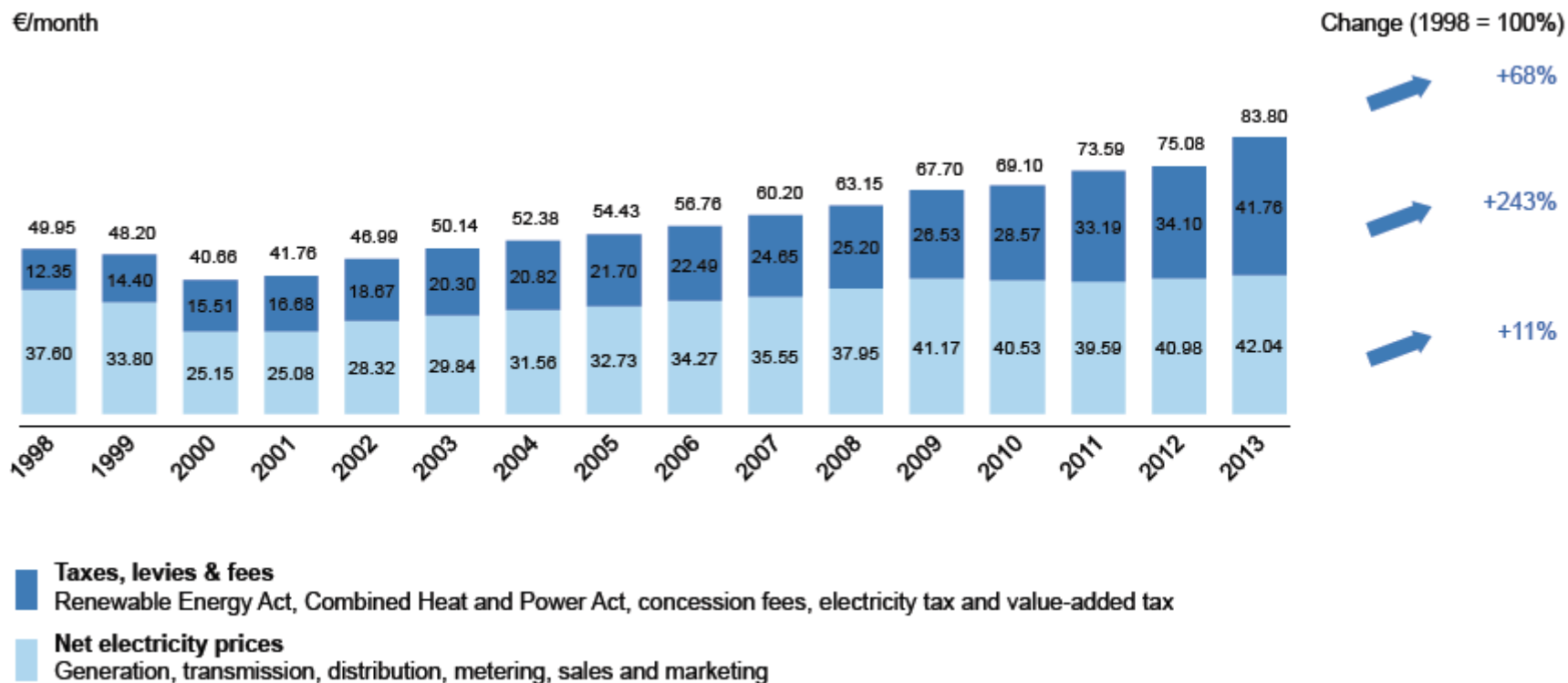
- Pad profita elektroprivreda - gubici
- Gašenje elektrana na gas – oko 40.000 MW u EU - neprofitabilne
- Nema interesa za gradnju novih elektrana
- Ugrožavanje SoS

DO KADA TAKO, zavisi od:

- politike EU i članica prema OIE, CO₂...
- upornosti EU da prednjači u zaštiti planete od GHG (u odnosu na BRIKS, USA...)

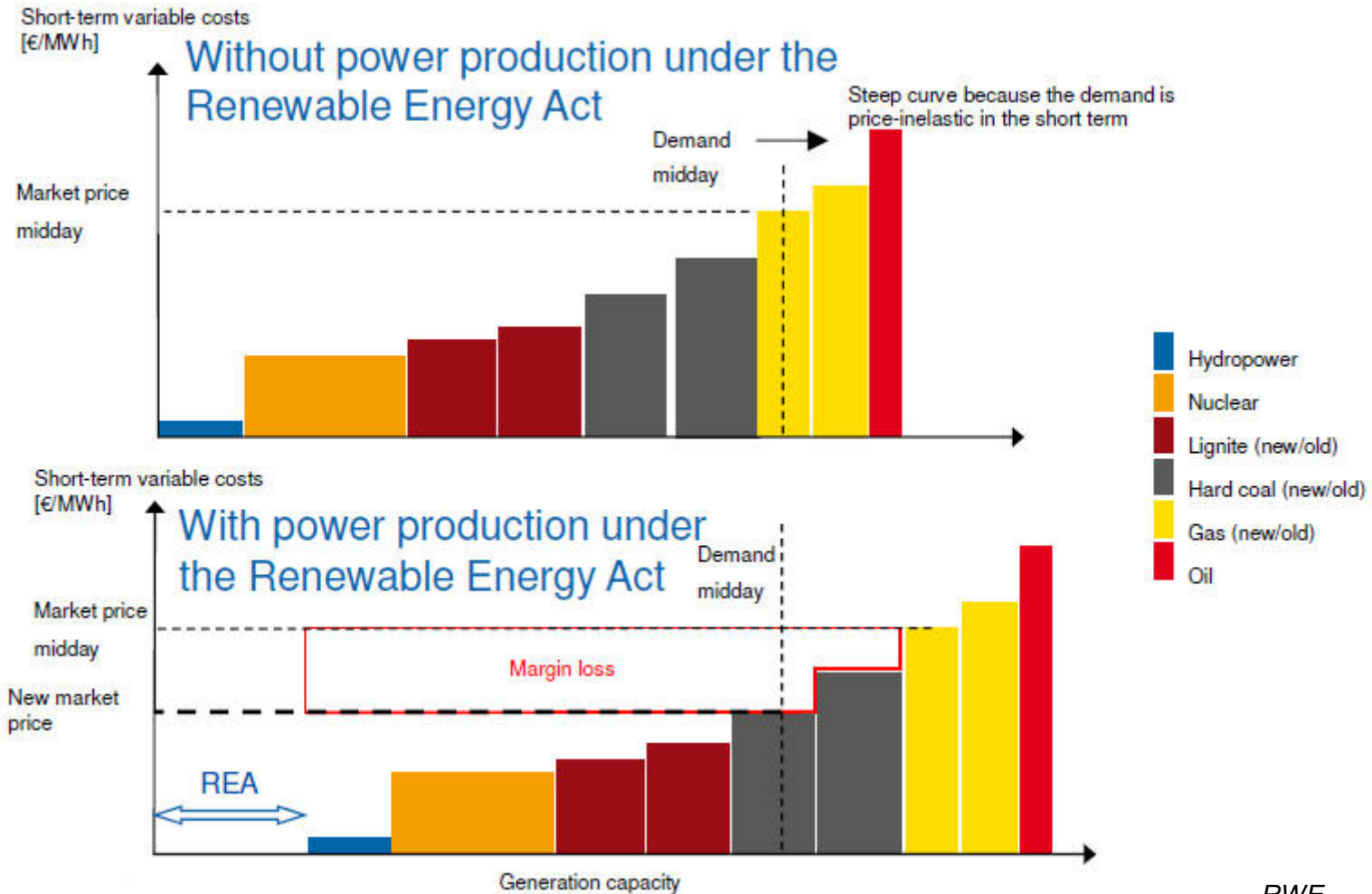
PROGNOZA: ovako niske veleprodajne cene još 3-4 godine

Prosečan mesečni račun za el.energiju u Nemačkoj za domaćinstvo koje troši 3.500 kWh/mes

Rezultati liberalizacije su poništeni drugim intervencijama energetske i dr. politike

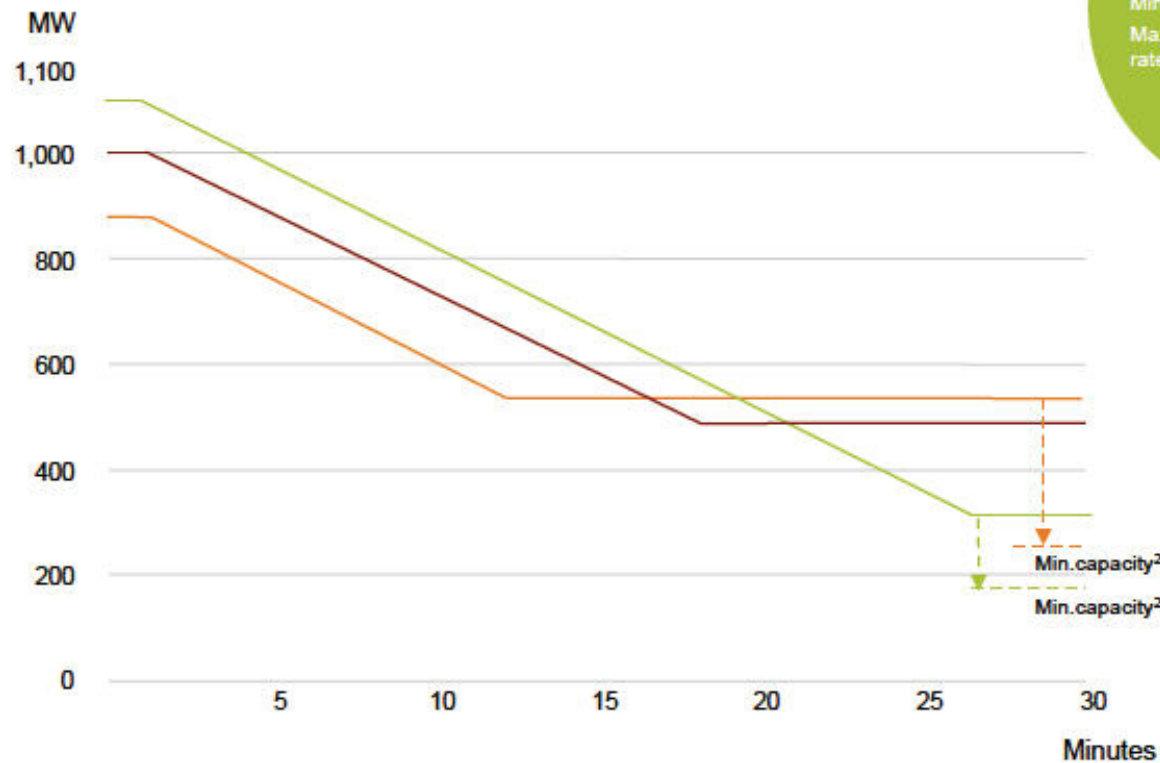
Kako OIE elektrane potiskuju postojeće elektrane?

Šta se očekuje od novih termoelektrana na uglj - veća efikasnost, manja emisija CO2 i veća fleksibilnost

Flexibility

- 1 Two boilers in operation.
- 2 One boiler in operation.

BoA plus

Max. capacity ~ 2x550 MW
 Min. capacity ~ 350¹/175² MW
 Max. change rate of load +/- 30 MW/min

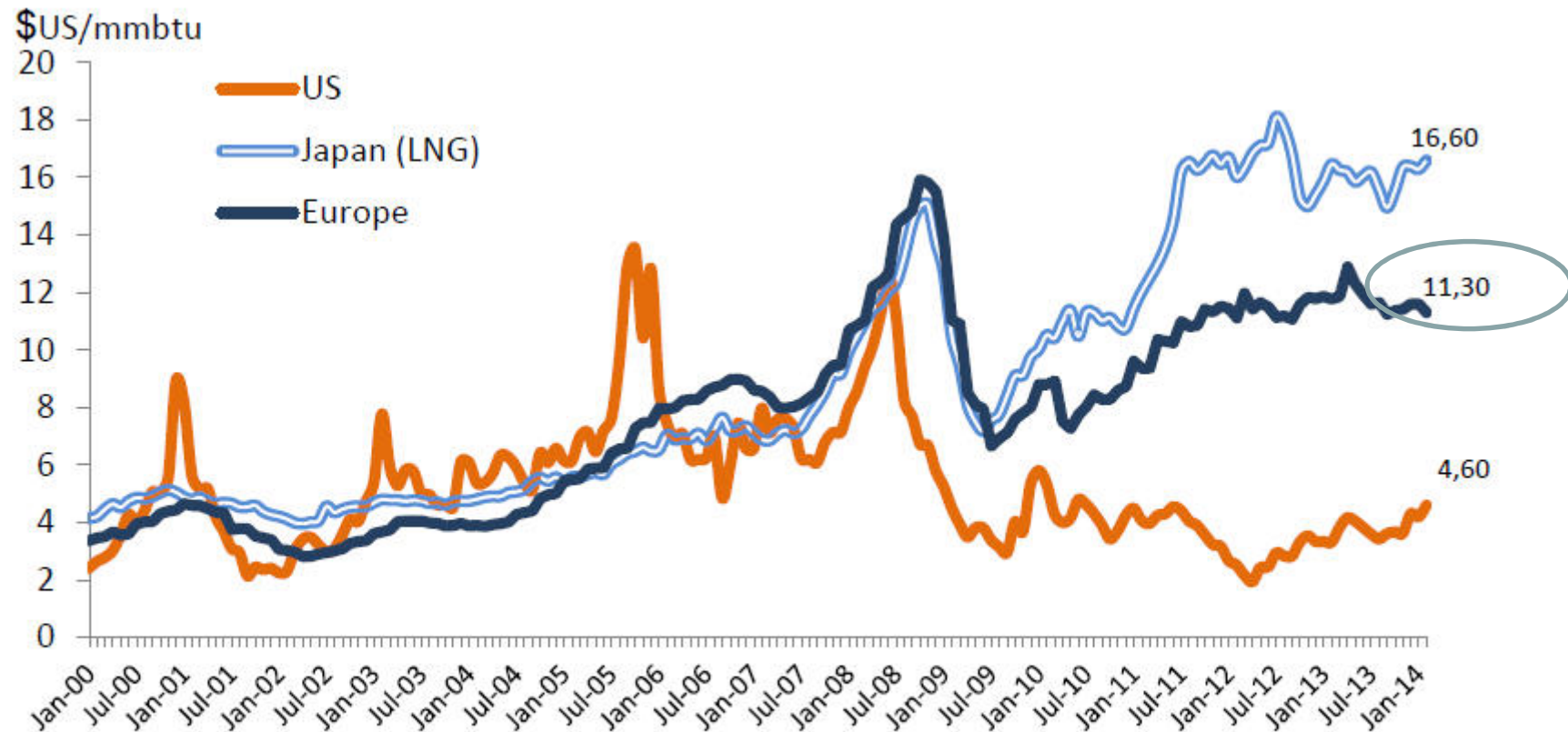
BoA 1 to 3

Max. capacity ~ 1,000 MW
 Min. capacity ~ 500 MW
 Max. change rate of load +/- 30 MW/min

Combined-Cycle Power Plant Lingen

Max. capacity ~ 2x440 MW
 Min. capacity ~ 520¹/260² MW
 Max. change rate of load +/- 32 MW/min

Da li cene gasa globalno mogu konvergirati? Može li u Evropi gas biti ponovo konkurentan za proizvodnju el.energije?

Source: World Bank

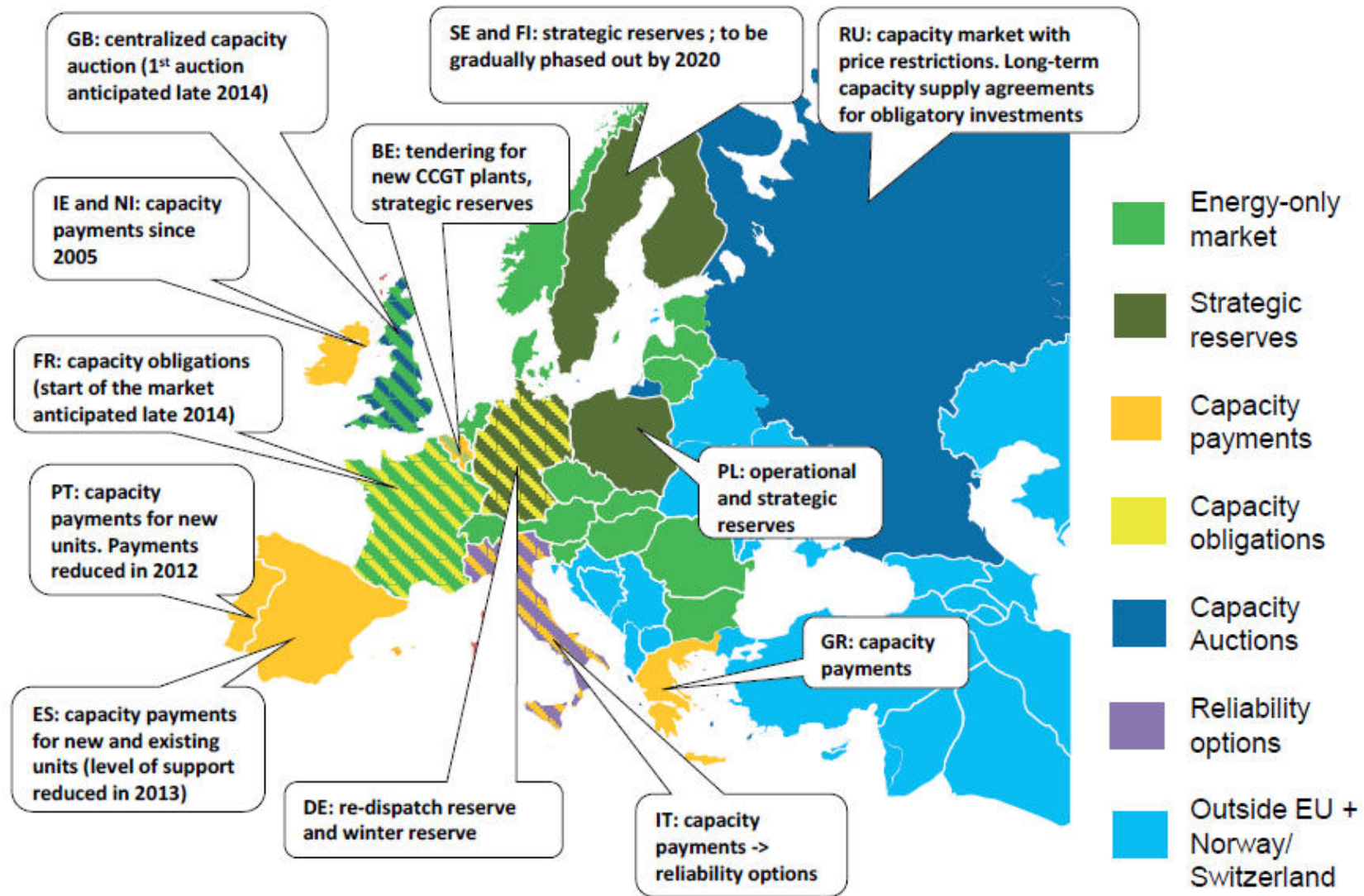
Integracija EU tržišta i jeftinija energija je cilj, ali...

- Za energetska politiku i SoS su odgovorne nacionalne vlade, a za zajedničko tržište energije EU,
- Neke zemlje članice, vodjene nacionalnim interesima, odstupaju od zajedničkog kursa,
- EU energetska politika u nekim važnim elementima nije harmonizovana,
- pa imamo:
  - različite šeme podsticaja OIE i druge nacionalne netržišne intervencije,
  - sužavanje prostora za tržište, zbog širenja OIE koje imaju prioritet,
  - nacionalno planiranje energetske kapaciteta (infrastruktura, skladišta...)
  - primat nacionalnih interesa nad dugoročnim EU ciljevima (npr. CO₂),
  - problemi sa EU ETS – niske cene,
  - različiti mehanizmi podsticaja obezbeđenja kapaciteta (proizvodnih) gotovo u polovini članica EU (primer: UK NE Hinkley Point) – tržišno sporni, ali može li se obezbediti SoS bez njih?
  - zadržavanje regulisanih cena u nekim zemljama članicama...
- Visoke maloprodajne cene energije ugrožavaju globalnu konkurentnost EU industrije

Kako podstaći izgradnju elektrana i
obezbediti sigurnost snabdevanja?

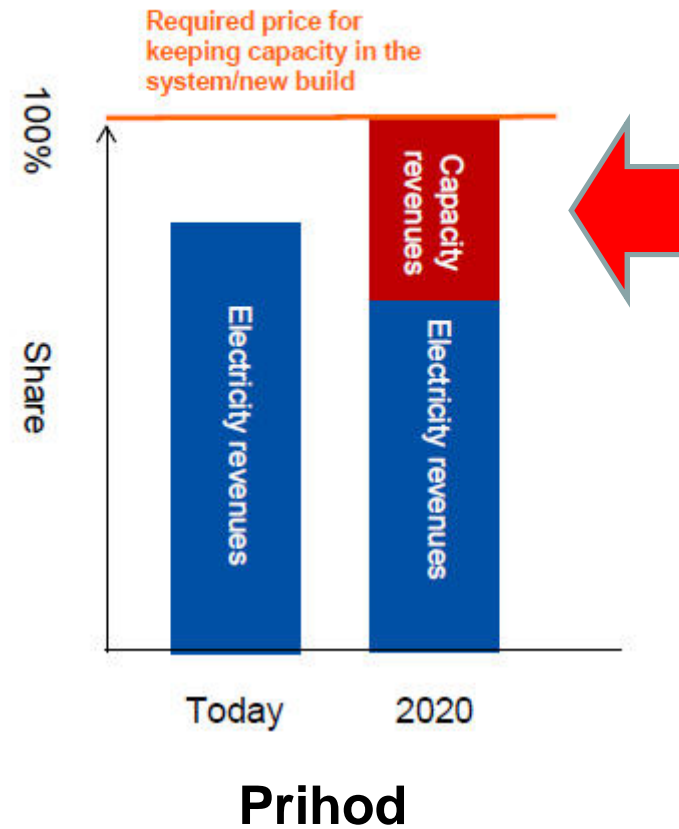
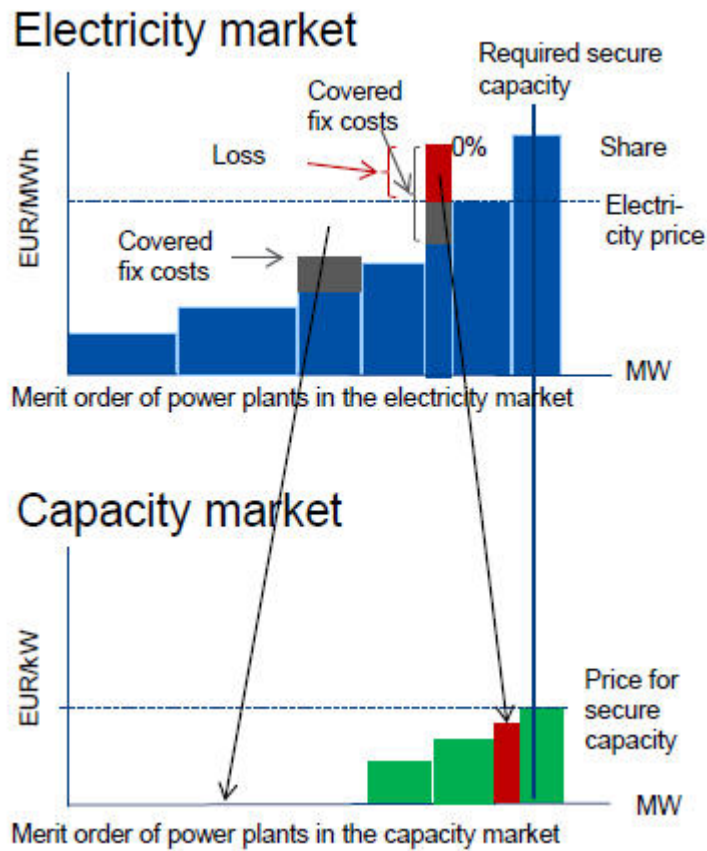
Nejedinstvo i razlike u EU u mehanizmima podsticanja kapaciteta

Eurelectric, 2013.

EU tek počinje da razmatra ovakve podsticaje!

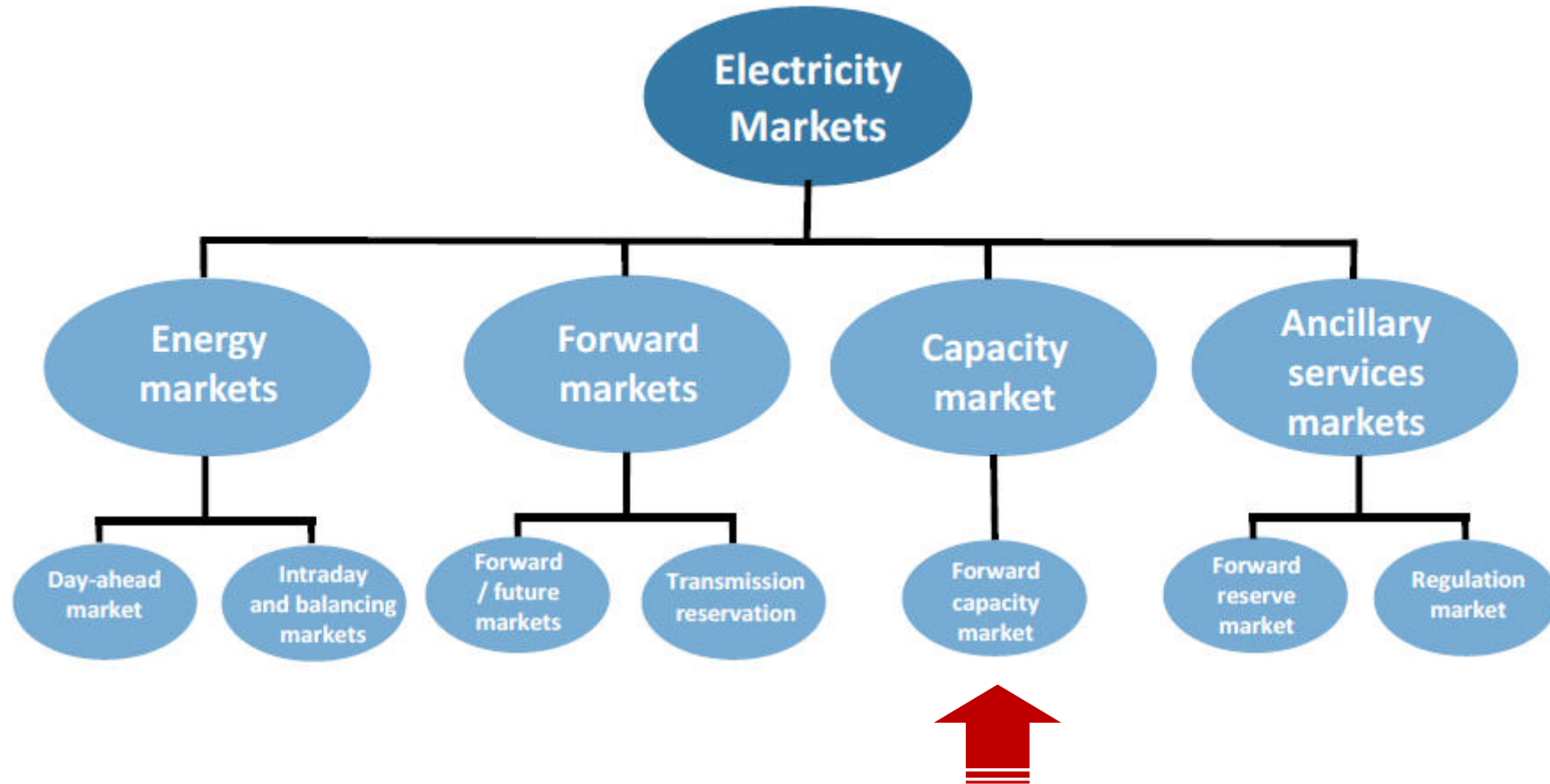
Može li tržište kapaciteta kompenzovati finansijske gubitke i podstaći izgradnju?

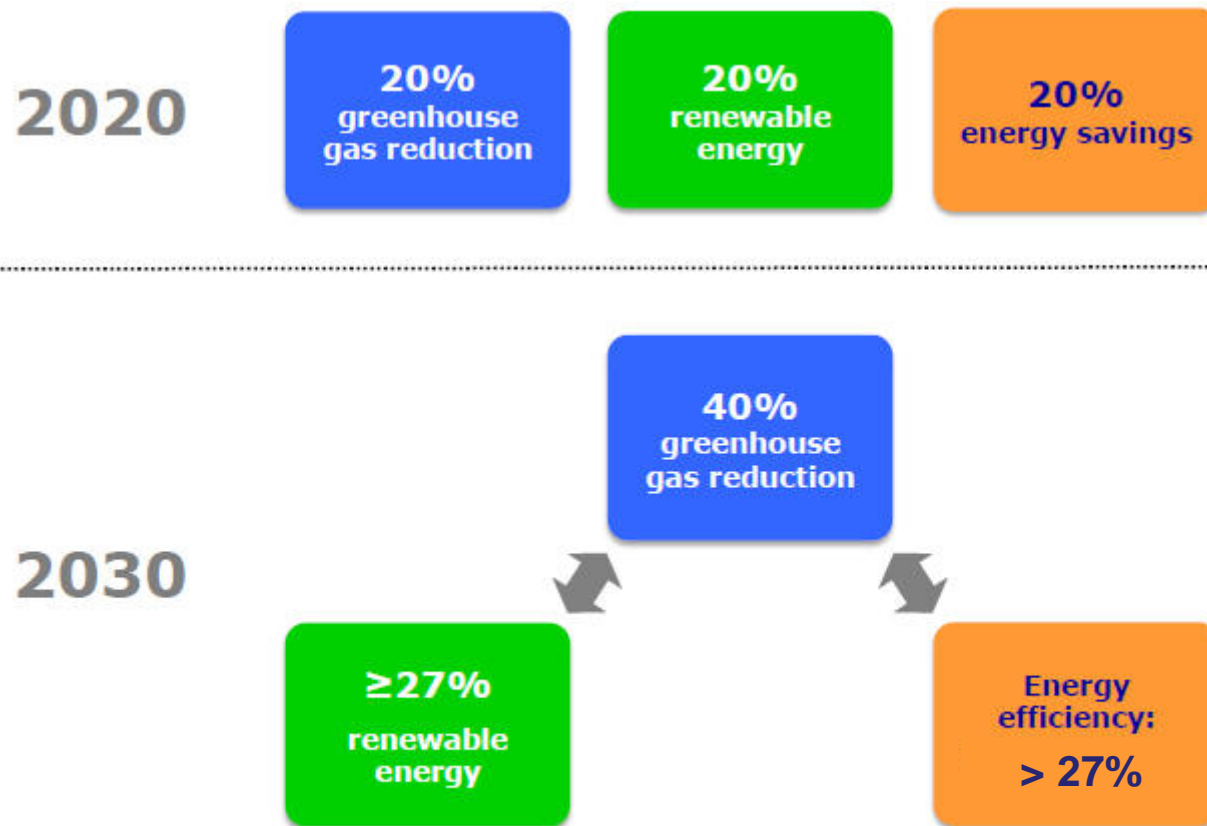
Da li će biti usaglašenog EU pristupa, ako ne modela?

Tržišta električne energije

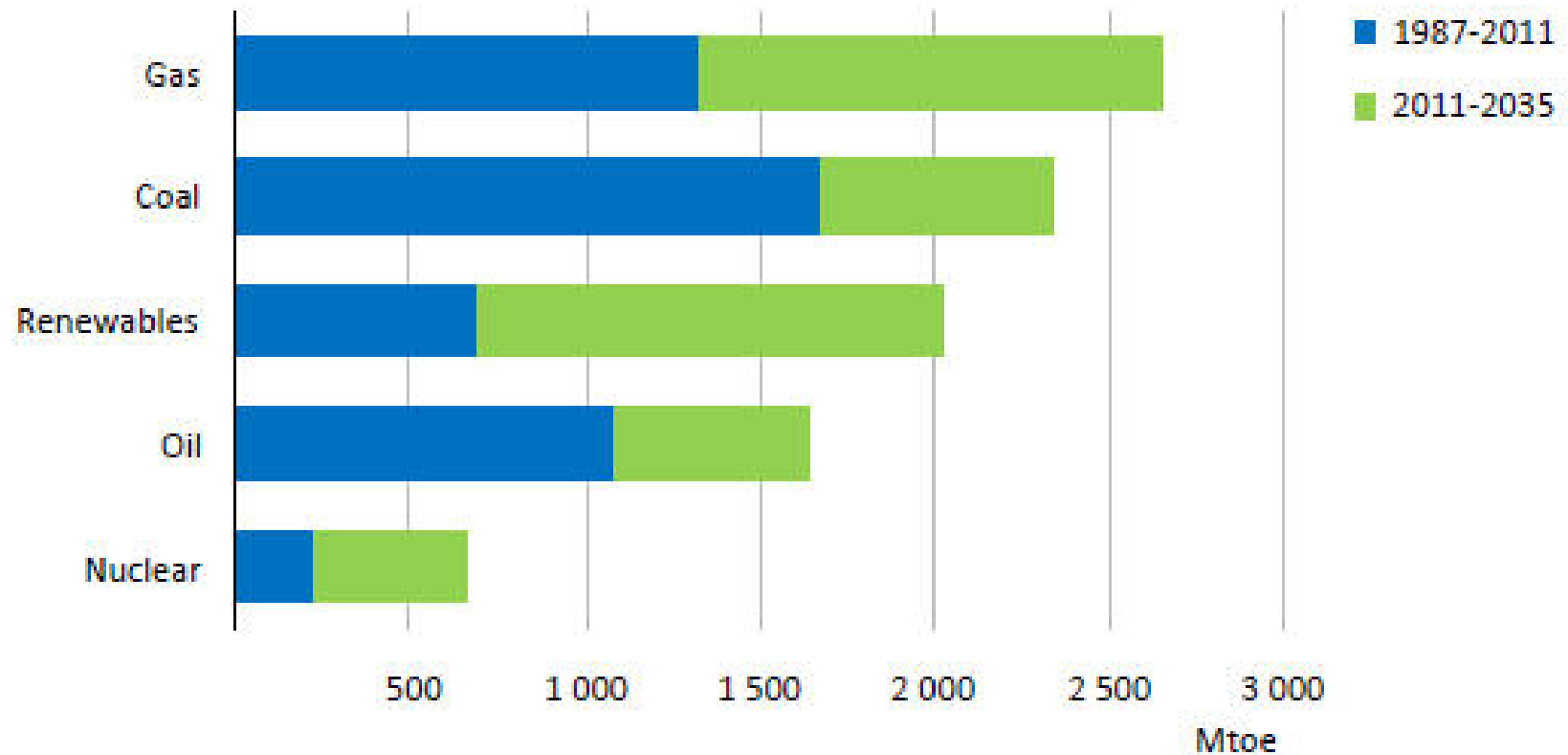
Novi EU ciljevi za 2030

Usvojeni 24. oktobra 2014. godine

Rast potrošnje ukupne primarne energije u svetu – spora promena strukture

IEA WEO 2013

Udeo fosilnih goriva do sada 82%; u 2035 oko 75%

Energetsko tržište Srbije

Gde smo u odnosu na EU?

Energetika u odnosu na ekonomiju Srbije

- Neto troškovi uvoza energije u 2013. **2,4 mlrd.\$**
- Udeo energetike u saldu spoljno-trgovinskog deficita u 2013. **41 %**
- Uvozna zavisnost energetike **cca 30 % (EU 54 %)**

Podaci: RZS

Neto spoljno trgovinski balans kao % od BDP, u 2012.

Source: Eurostat RZS

SRBIJA - tržište energije

- Okvir za razvoj tržišta, određen Ugovorom o Energetskoj zajednici,
- Institucije i tržišni mehanizmi se uspostavljaju i uglavnom funkcionišu,
- Još nisu završene strukturne promene utvrđene Zakonom:
  - Srbijagas - transport gasa nije pravno ni funkcionalno odvojen od drugih delatnosti,
  - Jugorosgaz - transport gasa nije funkcionalno odvojen od drugih delatnosti,
  - distribucije el.energije - nisu funkcionalno odvojene od drugih delatnosti unutar JP EPS,
- Priprema se novi Zakon o energetici – implementira se Treći energetski paket EU – učvršćivanje nezavisnosti operatora sistema, jača uloga regulatora...

Отварање тржишта енергије у Србији

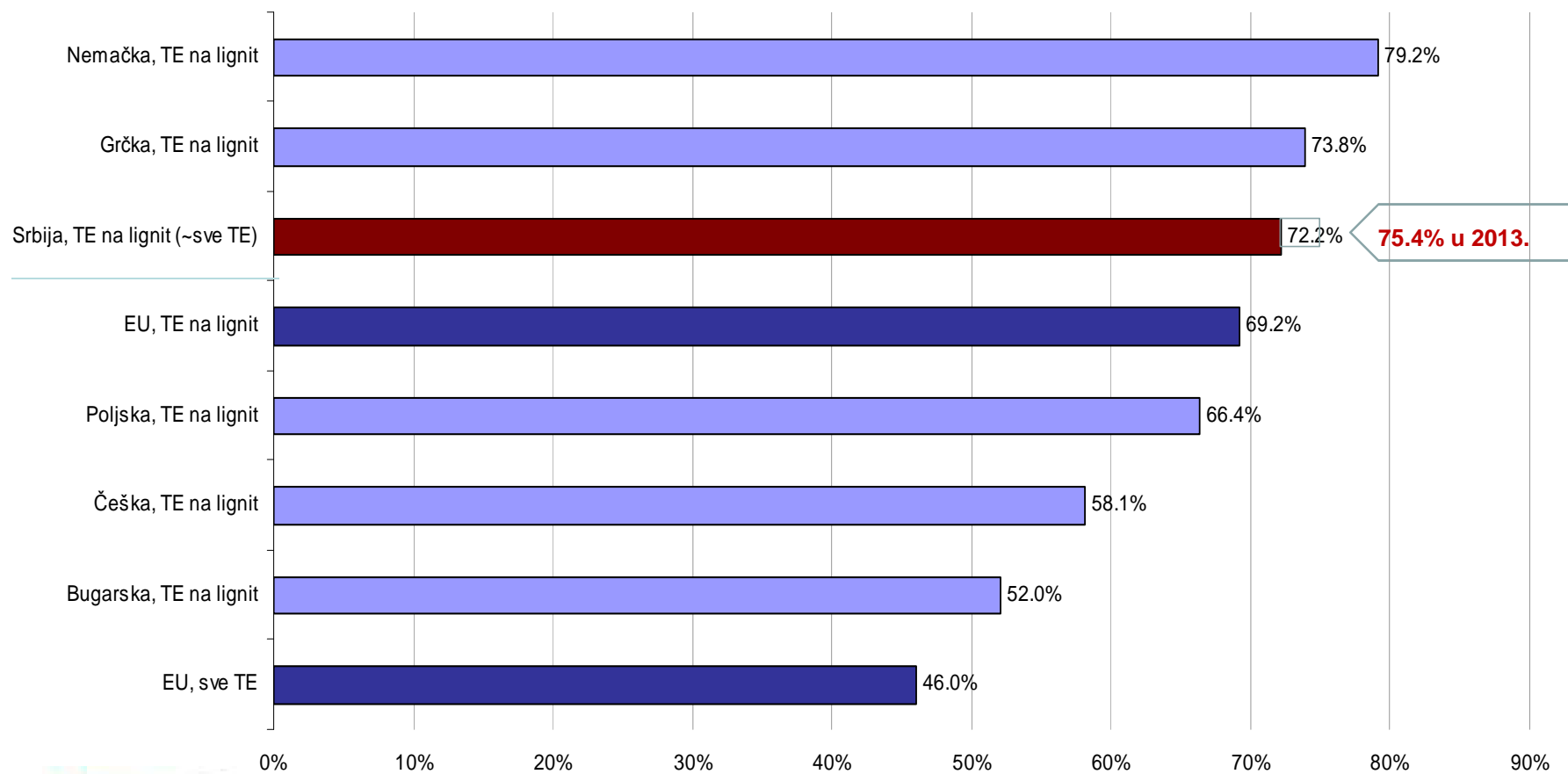
Тржиште ће од 1.јан 2015. бити потенцијално 100% отворено, али домаћинства и мали купци могу на тржиште, али не морају.

SRBIJA – stanje u odnosu na EU – ostali aspekti

- Regulisane cene (električne energije) su ispod tržišnih, ali ima i prostora za racionalizaciju troškova energetske preduzeća,
- Ograničenja u podsticajima za sunce i vetar sprečavaju da se pojave neravnoteže u primeni OIE kakve postoje u više zemalja EU (previsoki troškovi za kupce); **neophodan veći napor da se ciljevi za 2020 ostvare,**
- Obaveza primene taksi na CO2 ili ulaska u EU ETS šemu može nastati tek novim protokolom UN (2015?) ili sa približavanjem ulaska u EU,
- Odložena primena industrijske Direktive (o velikim ložištima) – **to može biti veliki trošak za Srbiju – važan uspeh Srbije i EPS-a u okviru EnZ.**
Odlaganje ne znaci da mozemo odlagati investicije u deSOx i deNOx.
- Uspostavljeni tržišni mehanizmi alokacije prekograničnih elektroenergetskih kapaciteta na granicama Srbije,
- Mere za poboljšanje energetske efikasnosti tek se počinju primenjivati,
- Počela primena mehanizma za zaštitu energetski ugroženih kupaca,
- Nizak stepen gasifikacije.

EU – Srbija: termoelektrane – korišćenje kapaciteta

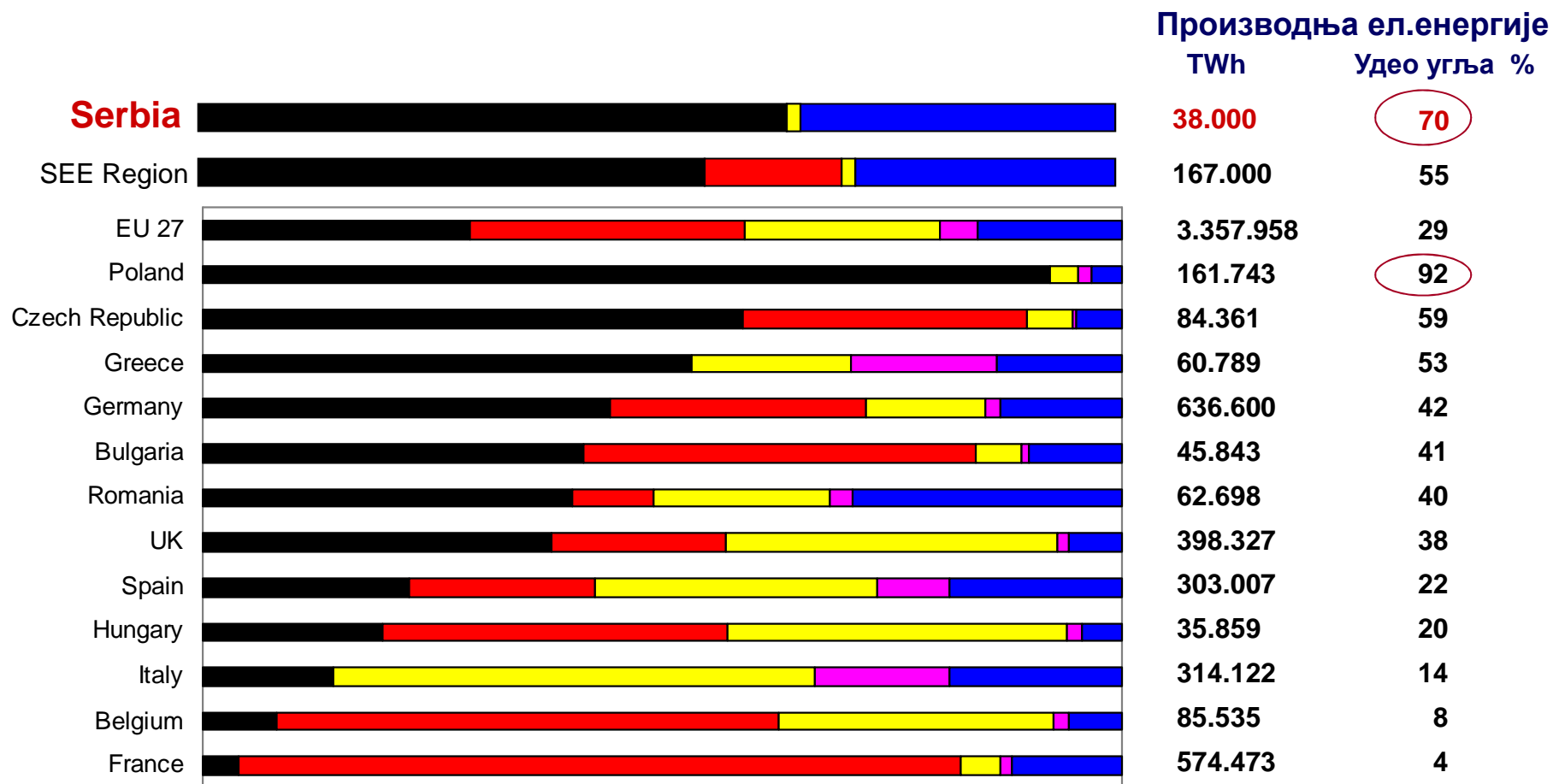
Izvor podataka: EURELECTRIC, Agencija za energetiku RS, EPS

Visoko korišćenje kapaciteta bitno smanjuje troškove u proizvodnji

Структура производње ел.енергије у неким земљама ЕУ, југоисточне Европе и Србији

■ coal ■ nuclear ■ gas ■ oil ■ others (hydro/biomass)

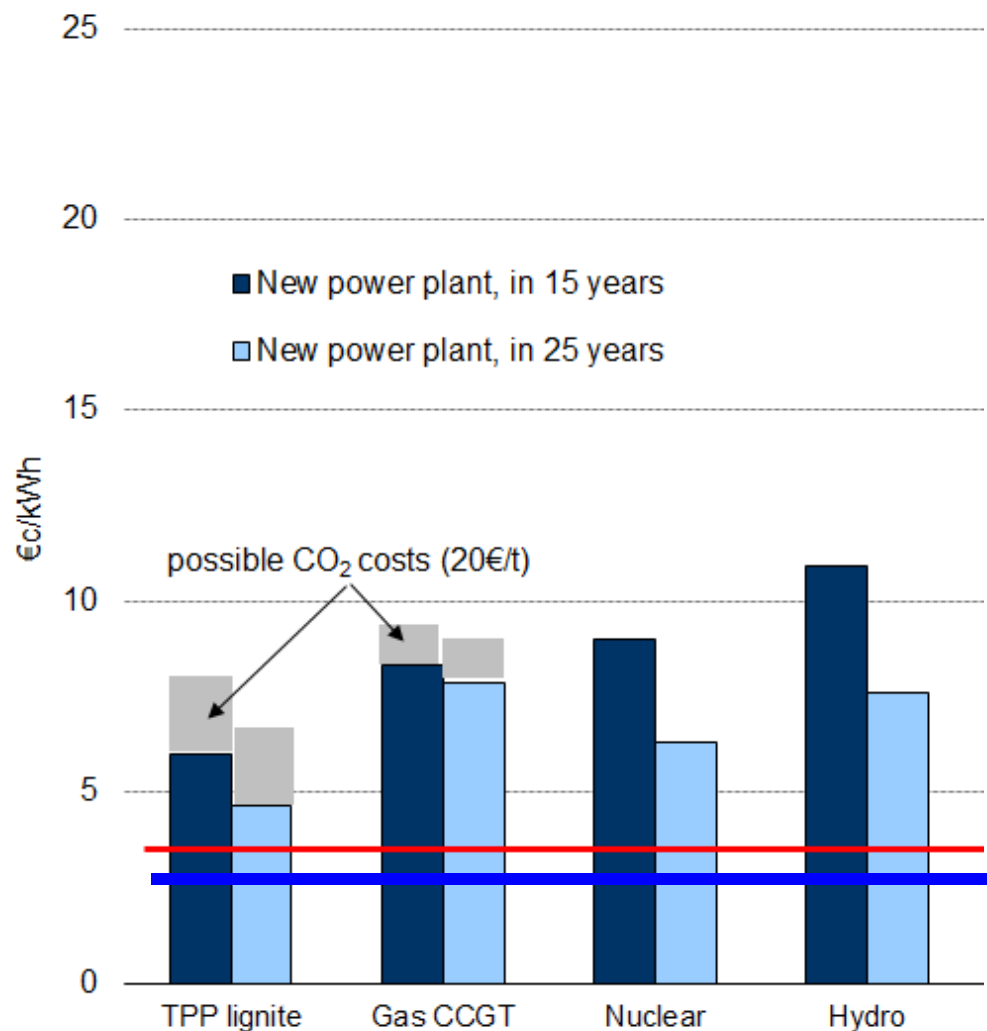
Извор: EUROSTAT – Energy / Yearly Statistics 2006

WB - GIS: EPS 2010

Висок утицај CO2 емисије на трошкове производње ел.енергије у Србији и региону

Indikativni troškovi proizvodnje i nabavke električne energije

Kako izbeći velike deficite energije posle 2020?

NOVA NEPOVOLJNA OKOLNOST: velike međunarodne finansijske institucije (WB, EIB, EBRD, a upravo najavljuje i KfW), počele da uskraćuju ili restriktivno kreditiraju nove elektrane na uglj, a sve u okviru globalnih aktivnosti protiv klimatskih promena. **To će poskupeti izgradnju novih elektrana.**

EEX Baseload Year Futures
EPS Wholesale current prices

Da li je vreme da se i kod nas traže nova rešenja za podsticanje investicija u elektrane?

Regulisane cene: kako dalje?

STRATEGIJA RAZVOJA ENERGETIKE:

- Regulisane cene na realnom ekonomskom nivou za 2 do 3 godine – IZVESNOST PROMENA VAŽNA ZA INVESTITORE U ENERGETICI I ZA KUPCE

ZAŠTITA SIROMAŠNIH:

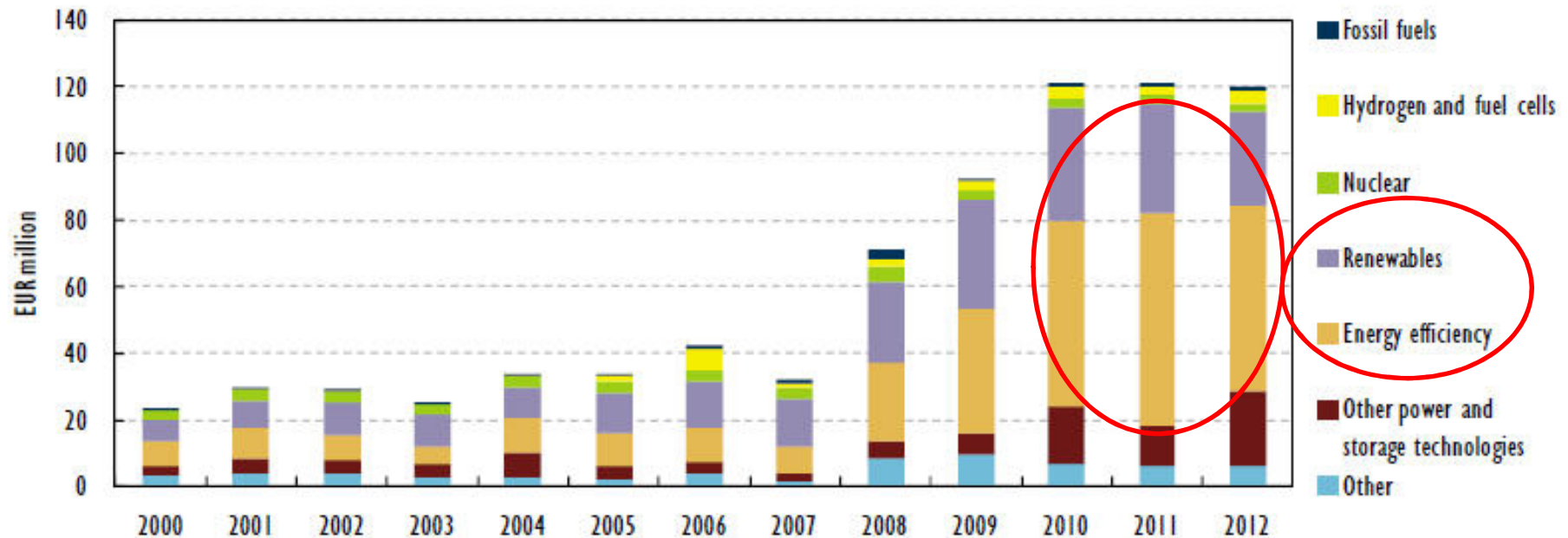
- Postepeno povećavati broj zaštićenih kupaca (npr. 20% domaćinstava), paralelno sa povećanjem regulisanih cena (npr. viša cena el.energije – veći prihod od profita u bužet – izvor za finansiranje zaštite ugroženih)

ENERGETSKA EFIKASNOST:

- Šira podrška poboljšanju energetske efikasnosti (izolacija zgrada, nabavka visoko efikasnih peći...)

Investicije u RD&D u energetici u Austriji – može li ovo biti primer za Srbiju

IEA 2013

Da li nam, pored novca, još nešto nedostaje?

Za sve veće poslove potrebna je jaka volja, koja nije samo momentalna, impulzivna, nemirna, nestrpljiva, koja više i odmah traži sve ili ništa, već je sposobna da godinama ide svojim zadacima i problemima. To je ona velika izdržljivost koja se često sreća kod kulturnih naroda. Izgleda da mi nemamo osobitu predispoziciju za jaku volju u ovom smislu ili ona još nije radom razvijena. **Mi nesrazmerno više govorimo nego što radimo.**

Mnogi imaju tu osobinu da misle da su uradili kad su govorili. Dalje, mahom više polažu na pravo da govore no na pravo da rade. Ja sam često pravio opservaciju da je mnogim našim ljudima glavno da se izgovore, a osobito da nekoga predstave u rđavoj svetlosti i da naprave dosetku na njegov račun, a razuman čovek može voditi i raspraviti stvar kako hoće – onima prvima, izgleda, nije do toga toliko stalo; glavno je da su oni rečima dosta učinili i sebe zadovoljili. Možda u tu grupu spada i to što su mnogi naši zadovoljni kad su ustanovili načela rada ili upravo napisali programe; zadovoljni su toliko da posle ne misle ozbiljno o akciji i konzekvecijama, koje su upravo sve; prvo je bez drugog besmislica.

Jovan Cvijić

Hvala na pažnji!

Љубо Маћић

11000 Београд
Теразије 5/У
Tel: + 381 11 3037184;
Fax: + 381 11 3225780
E mail: aers@aers.rs
www.aers.rs